

ELEMENTE TRADIȚIONALE DE ORGANIZARE A INTERIORULUI I
LOCUIȚEI Ț ARANEȘTI DE PE V ALEA PUTNEI. VALORIFICAREA
LOR IN CADRUL LOCUINȚELOR TRANSFERATE IN REZERVAȚIA
ETNOGRAFICA DIN CRINGUL PETREȘTI - (VIDRA, VALEA-SARII,
BIRSEȘTI, TULNICI ȘI VRINCIOAIA)

Virginia ARBORE

Cercetările întreprinse de Secția de etnografie prin specialiștii săi, s-au concretizat în formarea unui bogat și valoros patrimoniu muzeal și în tir-o amplă documentație rezultată din observațiile directe de pe teren. Acest patrimoniu a slujit la îmbogățirea depozitelor dar și la organizare în Crîngul Petrești, a unei secții demonstrative în aer liber. In scopul organizării interioarelor caselor transferate s-au întreprins cercetări în tot județul, dar în special în zona de munte, pe valea Putnei, de unde au fost aduse cele mai multe unități.

Apa Putnei cu afluenții săi Zăbala și Rîmna, se află în apropierea celor trei provincii istorice: Moldova, Transilvania și Muntenia, ramificîndu-se în regiunea muntoasă, brăzdînd-o puternic. Cei mai mulți afluenți îi primește pe partea dreaptă a cursului.

Întreaga vale a Putnei are un aspect deosebit, munții nu prea înalți cu vîrfuri golașe, iar spre poale acoperiți cu o vegetație bogată, îți dau impresia unei lumi de basm. Munții Vrancei spre valea Putnei sînt mai abrupti, ferăstruiți de apele ploilor și zăpezilor.

În afara munților Vrancei, cu vîrfuri care ating înălțimea de 1.777 m la Lăcăuț, bazinul Putnei mai cuprinde un "uluc depresionar" individualizat în cadrul zonei depresionare subcarpatice și depresiuni intracolinare dintre care depresiunea Vidra este cea mai importantă.

Așezările omenești existente pe această vale, beneficiază de ierni blînde, temperaturi destul de ridicate și vegetație timpurie. Cele mai multe precipitații cad în semestrul cald, din luna aprilie pînă în octombrie, iar cele mai puține în lunile ianuarie și februarie.

Numele Putnei, derivă din slavul "Puti" și înseamnă "drum sau "ale", corespunzînd drumului ce urmează cursul apei de la izvor spre vărsare.

Istoria văii Putnei se îngemănează cu istoria întregii Vrancea, cu istoria așezărilor acesteia și a oamenilor minunați și talentați, locuitori de veacuri ai acestor locuri. Stațiunea arheologică de la Bîrsești pe valea Putnei, materialele arheologice găsite in "tumuli" săpați în anul 1957, au scos la iveală dovezi materiale de locuire din paleolitic pînă în sec. VI e . n . . Descoperirile de la Vidra, Tichiriș, Vizantea - Livezile atestă perioade străvechi de locuire a acestor meleaguri. Aceste perioade precum și cele următoare, sec. VII-X, au o importanță deosebită pentru organizarea socială a Vrancei. De-a lungul feudalismului se pun bazele obștilor satești care s-au menținut pînă la sfîrșitul secolului trecut, sub unele aspecte.

Secole de-a rîndul Vrancea a avut o autonomie proprie, conducîndu-se după drepturile străvechi.

Vechimea așezărilor din Vrancea depășește cu mult datele documentare pe care le posedăm in legătură cu această zonă condusă de „obiceiu pămîntului". Munții Vrancei străbătuți

de ape repezi, au fost din totdeauna un adăpost minunat pentru oameni în calea popoarelor migratoare și a vicisitudinilor vremurilor.

Apariția satelor de pe valea Putnei este legată de evoluția țărănimii libere, răzeșe, precum și de roirea unor sate noi din cele vechi. Datorită reliefului accidentat care nu permitea transportarea nutrețului cu ușurință în vale și a proprietății devălmașe asupra munților, au apărut în Vrancea acele așezări împrăștiate numite țirle sau odăi, din care cu timpul aglomerându-se au evoluat cătunele. În cadrul acestor așezări (cătune, sate și comune) plasate într-o zonă deosebit de pitorească, a luat naștere o artă populară valoroasă prin forme și realizări artistice.

În îmbinarea utilului cu frumosul, țăranul vrâncian a căutat să dea locuinței sale, un aspect atrăgător. prin ornamentarea elementelor și ansamblurilor de construcție. Astfel, arhitectura populară de pe valea Putnei se caracterizează prin rezolvările ingenioase pe care le-a pus la îndemână materia primă existentă aici: piatra și lemnul. Din aceste două elemente și-au construit localnicii casele, atrăgătoare prin proporție și varietate, ingeniozitate tehnică și simplitate. Ornamentarea caselor constă în dăltuirea (cioplirea) stîlpilor de la prispă și foișor, precum și traforarea scîndurei de la zaplazul prispei și al paziei casei. Stîlpii caselor cu vechime de 150-200 de ani, sînt neasemuit de frumoși, monumentali. Decorația bogată se concentrează la pazie și prispă, unde traforajul în diferite forme alcătuiește o adevărată florărie ornamentată. Chiar acoperișul în două ape alcătuit din șindrila așezată sub forma solzilor de pește, înfrumusețează locuințele vrîncene.

Caracteristic este faptul că ornamentarea populară din această zonă, apelează la motive simple geometrice sau florale stilizate.

Urmărind evoluția arhitecturii populare de pe Valea Putnei, a diferitelor tipuri de case, modul lor de construire, elementele artistice, pornind de la casa monocelulară pe cale de dispariție și ajungînd la cele cu planul dezvoltat, cu 4-5 încăperi de astăzi, se observă transformările în timp ale acestora.

Și dacă numărul încăperilor s-au înmulțit, atunci și organizarea locuinței, a interiorului acesteia s-a schimbat, corespunzînd unei situații materiale bune, înfloritoare.

Studiind organizarea interioarelor locuințelor de pe valea Putnei, în comunele Vidra, Valea Sării, Bîrsești, Tulnici și Vrîncioaia, cu satele componente, ne-am dat seama că acestea au un aspect unitar, reflectînd simțul practic și estetic, gustul pentru frumos al locuitorilor.

Diferențierile se produc odată cu dezvoltarea planului prin înmulțirea încăperilor, fiecare cameră căpătînd o individualitate proprie.

Interioarele locuinței vrîncene oglindesc starea socială a țăranului, într-o epocă anumită. Studiindu-le, ne-am dat seama de talentul de-a le organiza în așa mod încît prin asocierea dintre mobilier și textile, să rezulte un aspect odihnitor și plăcut. Mobilierul simplu este întregit de textile de-o mare varietate ornamentată și cromatică, țesături din lînă sau bumbac care dau frumusețe și căldură locuinței.

Disponerea țesăturilor în locuință se realizează într-o armonie desăvîrșită cu restul obiectelor.

Pereții locuințelor sînt îmbrăcați cu păretare sau cu scoarțe țesute la „război din lînă, cu

motive vechi ,frumos colorate, pe care sînt prinse din loc în loc, șervețele. Aceste țesături se execută de către femei în casă dovedind o mare pricepere și măiestrie, gust artistic și echilibru în alegerea culorilor, impresionînd prin frumusețea realizărilor ornamentale transmise din generație în generație. Femeile astăzi, au împrumutat în ornamentică motive de la zonele învecinate, preluînd ceea ce este valoros.

De apreciat este faptul că folosesc în continuare ca materie primă lîna în realizarea păreturilor și a scoarțelor nealterînd tradiția, așa cum se întîmplă spre exemplu în comunele de pe valea Șușiței sau a Milcovului.

Șervețelele se lucrează din bumbac cumpărat de la oraș, păstrînd ornamentica și cromatica străveche.

Observînd pe o perioadă mai îndelungată modul de organizare a interioarelor țărănești din Vrancea nu se remarcă transformări esențiale și aceasta datorită izolării acestei zone față de oraș. Pînă acum 30 de ani, comunicarea se efectua pe șosele-desfundate, ajungîndu-se cu greutate în cele mai îndepărtate localități. Odată cu asfaltarea șoselelor, cu pătrunderea năvalnică a orașenilor în străvechea Vrance, s-au produs transformări în ideea despre viață și confort a localnicilor.

„... Procesul de transformare continuă a interiorului locuinței țărănești nu are ca rezultat o diversificare și o spargere a unității așa cum ar fi de așteptat, ci un proces de generalizare a unor forme particulare, la alt nivel, conform cerințelor moderne de viață.

Trecînd la analizarea aspectelor concrete din Țara Vrancei se poate spune că interiorul locuinței țărănești, așa cum îl cunoaștem astăzi, este o creație colectivă, rol al unei foarte lungi perioade de timp" (Georgeta Stoica, Interiorul locuinței, document asupra culturii materiale populare).

Analizînd modul de organizare a interiorului locuinței de pe valea Putnei, voi aminti în primul rînd despre interiorul casei monocelulare.

Această casă foarte răspîndită în sec. XVIII-XIX acum este pe cale de dispariție, pentru că nu mai corespunde stării economice și sociale a locuitorilor.

De obicei se construia la tîrle, ca apoi să fie adusă în sate, unde era folosită pentru păstrarea proviziilor.

O astfel de construcție a fost transferată în Rezervația etnografică în aer liber din Crîngul Petrești, aducîndu-se împreună cu mobilierul, obiectele gospodărești și textilele de casă. În această locuință, obiectele de uz gospodăresc sînt prezentate alături de un mobilier simplu, rudimentar.

Ceea ce înfrumusețează și crează atmosfera arhaică și originală a acesteia, sînt scoarțele din lînă și șervețelele din bumbac, ornamentate la ambele capete cu motive geometrice și florale stilizate, realizate din alesătură.

Locuințele alcătuite din tindă și cameră sau tindă, cămară și cameră transferate din localitățile Tulnici și Vrîncioaia, prezintă o mare unitate în alcătuirea interiorului. Aceste case corespund locuințelor vechi de 150-180 ani își păstrează modul de organizare tradițional, textilele de interior transmițîndu-se din generație în generație în cadrul aceleiași locuințe, la care

se adaugă zestrea noii căsătorite. Astfel s-au păstrat cele mai valoroase țesături de interior, cu cromatică odihnitoare pe care o dau culorile vegetale folosite la vopsitul linii.

Intrarea în aceste locuințe se face de pe prispă, în tindă, care este încăperea de trecere în restul casei. Aci mobilierul este alcătuit dintr-o bancă pe care se așează cofele pentru apă, un cuier pentru îmbrăcămintea groasă, desagi și traistă.

La locuințele fără cămară, aci se adăpostesc și unele obiecte de strictă necesitate. Tot în tindă se află intrarea la pod.

În cămară se adăpostesc uneltele gospodărești, alături de proviziile alimentare și obiectele de uz casnic.

În camera de toate zilele, de altfel singura încăpere de locuit în cadrul acestei locuințe, mobilierul este simplu și fără realizări artistice. Două lavițe a căror picioare sînt îngropate în pămînt odată cu construirea casei, străbat pereții încăperii unindu-se în colț. Un pat de scîndură simplu și acesta cu picioarele îngropate, o mesuță rotundă cu trei picioare scurte, scăunele mici, un blidar sau colțar folosit pentru păstrarea vaselor, un leagăn pentru copil, acesta este mobilierul camerei de toate zilele.

Blidarul pentru vase este singura piesă de mobilier ce prezintă ornamentații incrustate la uși și motive traforate în partea superioară.

În perioada de iarnă dînd viața familiei se desfășoară mai mult în casă, se așează războiul de țesut. Femeile și fetele, concomitent cu alte treburi gospodărești țes la războiul orizontal diferite țesături folosite în scopul decorării interiorului casei și anume: șervețele, ștergare, păretare, scoarțe, covoare, carpete, cuverturi, cergi, năframe.

Alături de războiul de țesut, în cameră se ține în această perioadă și celelalte obiecte necesare prelucrării materiilor prime și depănatului firelor, pentru că toate concură la realizarea țesăturilor și anume: raghile, pieptini, furci, pentru tors cu fuse, vîrtelniță, patul de letcă cu socala, mosoare, țevi etc.

Cînd treaba se termină, toate acestea se urcă la pod, pînă la o nouă folosire.

Împodobirea interiorului constă în aranjarea păretarilor cu motive vrîncenești deasupra patului pe două rînduri, la care se aranjează șervețelele încrețite la mijloc, căpătînd aspectul unor fluturi.

Pe pat se aranjează cergă mișoasă și perne învelite în țesătură de casă din bumbac, ornamentate cu motive geometrice sau florale stilizate, alese.

În interiorul acestui tip de locuință se păstrează pentru încălzit și preparatul mîncării, soba cu hoarna oarbă și cuptor. La vatra liberă se prepară mîncarea, ceaunul fiind suspendat pe o cujbă din lemn. Focul se face la vatra deschisă unde se gătește, fumul răspîndindu-se prin hoarnă în pod. Această locuință nu are hoarnă, fumul răspîndindu-se în pod are rolul de-a conserva șindrila acoperișului, gudronînd-o.

Iluminatul în locuințele de pe valea Putnei se făcea pînă acum 10-20 de ani cu opaițe și lămpi de gaz.

Georgeta STOICA menționează : "Numărul mic al pieselor de mobilier din cadrul interiorului locuinței țărănești din Vrancea, nu trebuie să ducă la diminuarea rolului pe care-l

îndeplinește, atât în ceea ce privește asigurarea unui anumit grad de confort cât și sub aspect estetic. Se poate spune că mobilierul din casa țărănească îndeplinește diferențiat în primul rînd un rol funcțional și că elementele decorative sînt subordonate acestei funcționalități, căutînd să armonizeze cerințele de confort cu dragostea pentru frumos".

În camera sau "casa" curată nu se zidește sobă, aceasta folosindu-se numai vara.

Mobilierul constă dintr-un pat simplu de lemn nevopsit, în tăblii, o masă, două scaune, o laviță, lada de zestre și o oglindă cu rama ornamentată cu creștături.

Patul este acoperit cu cergă sau cu macat din lînă, iar la un capăt sînt aranjate unele peste altele scoarțele, cergile, pernele care constituie zestrea femeii. Lada de zestre este aranjată pe pat sau la capătul patului și prezintă o ornamentație bogată realizată prin creștare. Lucrată din lemn de fag, prezintă ornamente geometrice sau florale stilizate, pe capac și trei părți laterale.

Camera curată are un aspect sărbătoresc prin aranjarea pe pereți a două rînduri de păretare, sau scoarțe, întretăiate printr-un rînd de șervețele netăiate, lucrate cu motive geometrice din lînică policromă.

Cînd între păretare nu se lasă distanță, deasupra acestora se așează șervețelele sub formă de fluturi.

Păretarele din "casa curată" păstrează ornamentele străvechi geometrice. Elementele decorative sînt aranjate simetric pe întreaga suprafață a țesăturii, vîrstele late și înguste altemind motivelor îngropate sau alese.

Un ornament străvechi realizat pe valea Putnei, ca de altfel în întreaga "Țară a Vrancei" ca și în întreaga Moldovă, este "pomul vieții" dispus pe latul țesăturii, apoi "unghia caprei", „grebla", "ghiocel", "steaua", "roata", "roata în butuci" etc. Realizate din lînă de casă, vopsită cu culori obținute din plante, rădăcini, coajă de copac, păretarele au un colorit odihnitor. Predominante sînt culorile negru, maro, grenă, roșu, verde, galben.

Cergile sînt simple, de culoare gri sau albă și ornamentate cu vrîste ce alternează sau carouri.

Ștergarele și șervețelele decorative sînt foarte răspîndite. Decorul la ambele capete ale țesăturii este geometric realizat din lînică sau amici.

În cadrul locuinței actuale de pe valea Autnei, se observă bună starea și belșugul, tendință de a se asigura condiții de confort pentru familie. Pentru acest motiv numărul încăperilor s-a înmulțit, țăranul mobilîndu-și locuința cu mobilă de oraș. Ceea ce s-a păstrat cu fidelitate sînt țesăturile de casă, care mențin ornamentica tradițională.

Cuprinzînd cîteva aspecte ale organizării interiorului locuinței țărănești de pe valea Putnei, țin să remarc că elementele tradiționale ale artei populare străvechi și-a găsit exprimarea în cadrul locuințelor transferate în Rezervația etnografică în aer liber din Crîngul Petrești, punîndu-le în slujba maselor populare pentru vizitare și documentare. Căci modul de ornamentare, păstrarea tradiției, sobrietatea și căldura cu care te întîmpină aceste unități, reflectă talentul creator al populației vrîncene, pe baza moștenirii sale artistice bogate și originale, situîndu-le printre cele mai frumoase din țara noastră.